

CAMERON, AVRUPA'NIN “SİSTEM ADAMLARI”NA KARŞI “MUASIR MEDENİYET” ÇITASINI YÜKSELTİ

Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron, uzun süredir beklenen “Britanya ve Avrupa” konuşmasını 23 Ocak 2013 Çarşamba günü, Bloomberg Londra merkezinde gerçekleştirdi. Retoriği ve içeriği pek kuvvetli bu konuşmayla ülkesi için nasıl bir Avrupa özlediğini otuz sekiz dakikada anlattı. İyi siyasetçi nasıl iyi konuşma yapar, merak ediyorsanız, dinlemenizi tavsiye ederim.²

Sanılanın aksine, muhafazakâr Başbakan, sırf partisinin AB karşıtı kanadına hoş görünmek ya da ultra AB karşıtı Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi'ne doğru kayan oyları durdurmak uğruna bir konuşma yapmadı.³ Bana sorarsanız, İngiliz siyasetindeki AB karşıtı havayı kullanarak, yelkenleri Manş Denizi'nden kıtaya doğru fora etti.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1199/Mehmet+Ratip>

² David Cameron'un “Britanya ve Avrupa” konuşmasını izlemek için https://www.youtube.com/watch?v=8Ls60Wbq_dk; konuşma metni için <http://www.number10.gov.uk/news/eu-speech-at-bloomberg/> (erişim: 26.01.2013).

³ Cameron'un konuşmasını iç siyasetin belirlediğini savunan eleştirel yazılar için bkz. <http://www.project-syndicate.org/commentary/britain-blunders-to-the-eu-exit-by-joschka-fischer> ve <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2013/jan/23/cameron-speech-europe-not-brave-reckless> (erişim: 30.01.2013). İç siyasetin belirleyici olmadığının altını çizen, benim de katıldığım bir görüş için bkz. <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/david-cameron/9828437/Europe-must-change-to-stay-the-same-and-the-PM-knows-it.html> (erişim: 30.01.2013).

Britanya'nın ilerleme raporu

Önce biraz retoriğe değineyim. Cameron'un üslubu, tipik İngiliz diplomatik geleneğinin örneğiydi. Envaiçeşit hastalıkla kıvranan Avrupa'ya kibirli bir İngiliz reçetesi yazmadı. "Gerçek şu ki, bizim hikâyemiz yalnızca bir ada hikâyesi değil, aynı zamanda bir kıta hikâyesidir," diyerek Avrupa'yı müşterek hastalıklar için birlikte reçete yazmaya davet etti. Boşanma tehdidi savurmadı, hastalıkta ve sağlıkta Ülkesi Birlik'te nasıl kalır diye akıl yürüttü. Cameron, bir bakıma, AB'nin içinden, hem AB hem de Britanya için bir ilerleme raporu kaleme almış oldu. Bunu yaparken, Avrupalıların Britanya'nın geleneksel bağımsız tutumu hakkındaki olumsuz düşüncelerini çöpe atma ihtiyacı da duymadı. Duygularına yenilmedi. Dobralığı kabalıkla karıştırmadı. Diğer Avrupa ülkelerinde Britanya'da olduğundan daha sık rastlanan geleneksiz muhafazakârların aksine, muhafazakâr Başbakan hem Britanya hem Avrupa geleneklerine sahip çıktı. Bir ülkenin bağımsızlık tutkusunun ancak pragmatizmle yoğrulduğunda işe yaradığını bildiğini şu sözleriyle gösterdi:

"Coğrafyamızın psikolojimizi şekillendirdiği doğrudur. Bir ada milletin karakterine sahibiz – bağımsız ve dobrayız, ve egemenliğimizi savunma söz konusu olduğunda tutkuluyuz. Manş Denizi'ni boşaltamayacağımız gibi, bu Britanyalı hassasiyetini de değiştiremeyiz. Ve bu hassasiyetten dolayı, Avrupa Birliği'ne duygusalıktan ziyade, pratik bir mizaçla yaklaşageldik. Avrupa Birliği bizim için kendi içinde bir amaç değildir; zenginlik, istikrar, Avrupa'da ve ötesinde özgürlüğün ve demokrasinin kök salması amaçları doğrultusunda bir araçtır. Biz daima "Nasıl? Neden? Ne amaçla?" sorularını sorarız. Ama tüm bunlar bizi Avrupalı olmaktan alıkoymaz. Gerçek şu ki, bizim hikâyemiz yalnızca bir ada hikâyesi değil, aynı zamanda bir kıta hikâyesidir. Dünyanın geriye kalanıyla gururla kurduğumuz bağlarımız düşünüldüğünde, hep Avrupalı bir güç olduk ve hep öyle kalacağız."

Barıştan zenginliğe geçişte üç kriz

Gelelim içeriğe. Cameron, konuşmasının başında, AB'nin barışı sağlama misyonunu tamamladığını, yeni görevin zenginliği korumak olduğunu ifade etti. Élysée Anlaşması'nın birkaç gün önceki yıldönümünü hatırlatarak dostluğun önemine değindi ve fakat Doğu'nun ve Güney'in yükselen ekonomilerinin artık Avrupalı dostlara meydan okur duruma geldiğini söyleyerek uyardı. Başbakan, ulusların küresel bir yarışa girdiğini ve bu yarıştaki ödülleri geleceğin zenginliği ve geleceğin işleri olarak tanımladı. Hemen ardından Britanya'nın Birlik'ten çıkmasına neden olabilecek üç temel krizden söz etti: Euro bölgesinin sorunları, Avrupa'nın rekabet gücünün körelmesi, ve AB'nin "Avrupalı" vatandaşlara karşı hesap verebilirliğinin azalması. Cameron, birinci soruna ilişkin olarak, "Britanya tek para birimine dahil değil. Olmayacağız da... Euro bölgesi dışında olan bizlerin de tek pazara erişimde zorluk çekmeyeceğine dair güvencelere ihtiyacımız var," dedi. İkinci sorunu şu rakamlarla tasvir etti: "Bir bütün olarak ele alındığında, Avrupa'nın dünya üretimindeki payı önümüzdeki yirmi yılda üçte bir oranında azalacak... Başbakan Merkel'in söylediği gibi, eğer Avrupa bugün dünya nüfusunun %7'sini temsil ederek küresel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla'nın yaklaşık %25'ini üretiyorsa, küresel sosyal harcamaların

da %50'sine kaynak ayırıyor; dolayısıyla, zenginliğimizi ve yaşam tarzımızı korumak için çok çalışmamız gerekeceği aşîkârdır." Başbakan, hesap verebilirlik sorununu ise, Birlik halklarının kendilerinden çok uzakta alınan kararlar sonucunda yaşam standartlarından ödün vermek zorunda kalmalarıyla ilişkilendirdi.

Beş ilkede yeni AB: Rekabet gücü yüksek, esnek, yerinden, hesap verebilir ve adil

Cameron, konuşmasının devamında, bu üç temel sorunla baş etmenin yolunun beş temel ilkeye dayanan bir "21. yüzyılın yeni Avrupa Birliği" tasavvur etmekten geçtiğini anlattı. İlk olarak, rekabet gücü yüksek bir Avrupa hayalini ortaya koydu. AB'nin temelinde tek pazar olduğunu vurgulayan Başbakan, "Modern bir ekonominin motoru olan hizmet, enerji ve dijital sektörlerinde yarım kalmış bir tek pazar, yarım kalmış bir başarı öyküsü demektir" dedi ve ekledi: "Avrupa'nın bazı bölgelerinde online alışveriş yapan insanların, yaşadıkları yerden dolayı en iyi indirimlerden faydalanamamaları saçmalaktır. Birincil misyonumuzun tek pazarın tamamlanması olmasını istiyorum. Küresel serbest ticaret hedefi doğrultusunda ABD, Japonya ve Hindistan'la yapacağımız ticari anlaşmaların öncüsü olmamızı istiyorum. Avrupa'nın en küçük girişimci şirketlerini daha fazla AB yönetmeliğinden muaf tutmak için çabalamamızı istiyorum." Cameron, "daha az kırtasiyecî Birlik" hedefini bu sözlerle ifade etti.

Başbakan, yeni AB'nin ikinci ilkesi esnekliği açıklarken, Üye Devletlerin çeşitliliğinin entegrasyon/bütünleşme düzeylerinin çeşitliliği anlamına gelmesi gerektiğini savundu: AB üyelerinin 17'si Euro bölgesinde, 10'u Euro bölgesi dışında. AB dışındaki dört ülke dahil 26 Avrupa ülkesi Schengen üyesi, fakat iki AB üyesi Britanya ve İrlanda ise hâlâ kendi sınırlarını kendileri kontrol ediyor. Britanya ve Fransa gibi AB üyeleri Libya ve Mali'de harekete geçmeye hazır, fakat diğer üyeler askeri güç kullanma konusunda o kadar rahat değil. Cameron, verdiği bu örneklerle, AB'nin bu çeşitliliği yansıtacak bir yapıya bürünmesi gerektiğinin altını çizdi. Tam üyeliğin her üye için farklı biçimler alabileceğine işaret eden bu gerçekçi vizyonun Türkiye gibi aday ülkelerde etraflica tartışılmaya ihtiyacı var.⁴

Konuşmasının bu noktasında, Başbakan, Avrupa'daki statükoya muhalefetini daha somut bir şekilde örnekledi: "AB Antlaşması, Üye Devletler için 'Avrupa halkları arasında giderek daha sıkı hale gelen bir birlik' hedefini ortaya koyuyor. Bu hedef, düzenli olarak daha fazla merkezleşmeyi destekleyen Avrupa Adalet Divanı tarafından düzenli olarak halklar yerine devletler ve kurumlara uygulanacak bir hedef olarak yorumlandı. Başkalarının bu hedefe bağlı kalmayı sürdürme haklarını anlıyor ve buna saygı duyuyoruz. Fakat Britanya – ve belki de başkaları için – böyle bir hedef yoktur."

Cameron, üçüncü ilke olarak, iktidarın yalnızca Üye Devletlerden AB'ye doğru değil, Birlik'ten Üye Devletlere doğru aktığı bir süreç tarif etti ve Avrupa liderlerinin on yıl önce Laken deklarasyonunda bu ilkeyi dile getirdiklerini hatırlattı. "Her şeyi uyumlaştıramayız. Örneğin, Britanyalı doktorların çalışma saatlerinin Britanyalı parlamenterler ile

⁴ Türkiye'de Kemal Derviş'in konuya ilişkin başlattığı tartışma için bkz. <http://www.hurriyet.com.tr/planet/21751377.asp> (erişim: 30.01.2013).

pratisyenlerin görüşlerinden bağımsız olarak Brüksel'de belirlenmesinin, tek pazarın bütünlüğünün veya AB'ye tam üyeliğin dayattığı bir zorunluluk olduğunu söylemek, doğru değildir," diyen Başbakan, bunun gibi çevre, sosyal işler ve suçla mücadele alanlarında da Birlik ile Üye Devletler arasındaki dengenin gözden geçirilmesi gerekeceğini belirtti. Böylece, Cameron, Türkiye gibi aday ülkeler için bir tartışma noktası daha ortaya atmış oldu.⁵

Dördüncü ilke olan demokratik hesap verebilirlik konusunda, Başbakan, Türkiye'deki hükümet sistemi tartışmalarına da girdi sağlayacak bir şekilde, ulusal parlamentoların daha önemli roller üstlenmesi gerektiğini savundu: "Ben tek bir Avrupa halkı olduğunu düşünmüyorum. AB'deki demokratik meşruiyet ve hesap verebilirliğin gerçek kaynağı, ulusal parlamentolar olmuştur, olacaktır. Angela Merkel, Bundestag'a karşı sorumlu. Antonis Samaras, hükümetinin tasarruf tedbirlerini Yunan Parlamentosu'ndan geçirmek zorunda. Ben ise, AB bütçe görüşmeleri ya da tek pazardaki yerimizi koruma konularında Britanya Parlamentosu'na hesap vermek zorundayım. Bu Parlamentolar, ulusal liderlerde saygı – ve hatta korku – uyandıran Parlamentolardır."

Son ilke, hakkaniyet. Cameron'a göre, Euro bölgesi için hazırlanacak yeni düzenlemeler, bölge içindekiler ve dışındakiler için adil sonuçlar doğurmalı: "Bu, Britanya için özellikle önemli. Tek para birimine katılmayacağız. Fakat tek pazar ile Schengen nasıl aynı sınırları paylaşmıyorsa, tek para birimi ile tek pazarın da aynı sınırları paylaşması için kuvvetli bir iktisadi sebep yoktur."

2017 referandumu

Cameron bu ilkeler doğrultusunda şekillenecek yeni AB'nin yeni bir antlaşmayı gerektireceğini öngörse de, bu zorlu yola girilmek istenmezse, ihtiyaç duydukları değişiklikleri Avrupalı ortaklarıyla yapacakları müzakerelerde görüşmeye hazır olduklarını belirtti. 2015 yılındaki genel seçimler için hazırlanacak Muhafazakâr Manifesto'da insanlardan "Avrupalı ortaklarla yeni bir anlaşma müzakere edecek" bir hükümet için oy isteyeceğini bildirdi. "Birlik'te kalınsın mı, Birlik'ten çıkılsın mı?" sorusunu bugün sormanın yanlış olduğunu, esas seçimin AB'nin mevcut hali ile AB'nin dışında kalmak arasında değil, AB'nin reform edilmiş halinde kalmak ile AB'nin dışında kalmak arasında yapılması gerektiğini savundu. Referandum için 2017'ye işaret etti ve ortaklarıyla yeni Avrupa'ya dair anlaşması halinde ülkesinin Birlik içinde kalması için canıgönülden bir kampanya yürütmeye hazır olduğunu söyledi.

Tepkiler

Cameron'un konuşması elbette her önemli konuşma gibi olumlu ve olumsuz tepkiler aldı. Merkel'in Cameron'la müzakere etmeye hazır olduğunu süratle bildirmesi önemliydi. Hollande, Merkel kadar ılımlı değildi: "Ne Avrupa'yı müzakere masasına yatırmak, ne de referandum yoluyla Avrupa'yı küçültmek mümkün değildir" dedi. Cameron'un koalisyon

⁵ Alakart Üyelik seçeneklerinin sakıncalarına ilişkin Cumhuriyet'ten Zeynep Göğüş'ün yazısı için bkz. <http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=394806&kn=988&ka=4&kb=5&kc=988> (erişim: 30.01.2013).

ortağı Nick Clegg, Başbakan'ın Britanya'nın ulusal çıkarlarını zedelediğini ve siyaseti yıllarca sürececek bir belirsizliğe sürüklediğini iddia etti. Eski Başbakan Tony Blair, değişim çağrısının yerinde olduğunu, fakat "İstediğimizi almazsak, Birlik'ten ayrılırız," demenin büyük hata olduğunu söyledi. Beyaz Saray Sözcüsü Jay Carney, AB ile Britanya'nın birlikte güçlü olduğunun altını çizdi ve AB'den çıkmış bir Britanya'nın transatlantik jeopolitik ortaklığa pek yaramayacağını ima etti. Çin'den resmî bir açıklama gelmedi, fakat günlük hacmi 840 milyon Pound olan Çin-AB ticaretinin geleceği tartışılmaya başlandı.⁶

Kanaat önderleri arasından ise en ilginç bulduğum iki görüş ise, *The Guardian* gazetesinde yayınlandı. Timothy Garton Ash, "Bir ekonomi devi olarak Avrupa mı? Evet, hâlâ mümkün. Yeni, çok kutuplu bir dünyada büyük bir güç olarak Avrupa mı? Bu ihtimal, çıkmaz ayın son çarşambasına ertelendi," diyerek Cameron'un konuşmasının yarattığı belirsizliğin AB'yi siyasal bir birlik olmaktan alabildiğine uzaklaştırdığını ileri sürüyor. Bombay'dan yazan Ash, Hindistan'daki bir tüccarın Çin'le hâlâ İngiliz hukukuna göre iş yaptığını hatırlatıyor. Avrupa dışında da hukuki, siyasi, iktisadi bakımdan bu kadar iyi bağlar kurmuş bir ülkenin elindeki en güçlü kartlardan birini, Avrupa'yı elden çıkarmasının aptalca olacağını söylüyor.⁷

Öte yandan, Simon Jenkins'e göre, Cameron, Euro bölgesi kriziyle ciddi bir değişim süreci yaşayacağı kesin olan Avrupa Birliği'ni sağlıklı bir tartışma zeminine oturtmuş bulunuyor. Jenkins, AB'nin iktisaden yürüyemezken siyaseten koşmayı denediğini ve haliyle yüzüstü yere yığıldığını söylüyor. "Britanya ve diğer Avrupa halkları tek bir ekonomik alandan, tek ve rekabetçi bir pazardan yararlanmalı" diyen Jenkins'e göre, serbest ticaretin meyve vermesinin önündeki en büyük engel Brüksel'deki siyasi merkezîyetçiliği kullanan lobiciler, çıkar grupları ve bunların suyuna giden Avrupa Birleşik Devletleri hülyasına kapılmış entelektüeller.⁸

"Sistem adamı, büyük toplumun bireylerini düzene sokabileceğini sanır..."

Jenkins'e katılıyorum. AB'nin kısa tarihi bahsettiği türde ve genelde birleşik Avrupa'nın çıkarlarına zarar veren çıkar gruplarıyla dolu. Özellikle bu bağlamda, Cameron'un faydalı bir tartışma çerçevesi çizdiğini düşünüyorum. Birleşik Krallık'tan ayrılıp ayrılmayacağı 2014'te bir başka referandumda oylanacak olan İskoçya'nın aydınlanma neferi Adam Smith'in 18. yüzyıl ortalarında betimlediği "sistem adamı", adeta Jenkins'in tarif ettiği merkezîyetçi saadet zincirinin halkalarını temsil ediyor:

⁶ Britanya-Fransa-Almanya ilişkileri üzerine bir değerlendirme için bkz. <http://www.telegraph.co.uk/news/newstoppers/eureferendum/9828738/EU-referendum-speech-why-Angela-Merkel-needs-David-Cameron-but-not-at-expense-of-France.html> (erişim: 30.01.2013). Diğer ilgili haberler için <http://www.guardian.co.uk/politics/2013/jan/23/eu-referendum-speech-merkel-cameron> ve <http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/23/obama-administration-uk-eu> (erişim: 26.01.2013).

⁷ Timothy Garton Ash'ın yazısı için <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2013/jan/23/why-britain-stay-europe-cameron-speech> (erişim: 26.01.2013).

⁸ Simon Jenkins'in yazısı için <http://www.guardian.co.uk/theguardian/2013/jan/24/cameron-speech-europe-emperors-get-dressed> (erişim: 26.01.2013).

"Sistem adamı, kendini beğenmişliği, kibiri yüzünden kendini pek bilge görmeye yatkındır; bu yüzden, kendi tasarladığı ideal hükümet planının sözde güzelliğine o derece aşık olur ki, bu planın en küçük parçasının, her ne tür olursa olsun saptırılmasına katlanamaz. Planını, bütünüyle, parçalarının tümüyle uygulamaya yeltenir; bu plan, kimi büyük çıkarlarla ya da güçlü önyargılarla çatışabilirmiş; umurunda değildir; sanki büyük toplumun bireylerini, satranç tahtasının üzerindeki taşların yerlerini değiştiren elin rahatlığıyla, düzene sokabileceğini sanır; satranç tahtasının üzerindeki taşların, onları harekete geçiren elin dışında bir hareket ilkesine sahip olduklarını göz önüne almaz; oysa insan toplumunun oluşturduğu tahta üzerinde her bir taş, yasa koyucunun onun için öngörebileceği hareket ilkesinden büsbütün farklı, kendi özgün hareket ilkesine sahiptir."⁹

Adam Smith'in sözlerindeki "büyük toplum"u Avrupa Birliği, "büyük toplumun bireyi"ni de Britanya olarak okuyunuz. Türkiye, bu büyük toplumun bireyi olmaya aday olduğuna göre, satranç tahtasındaki taşların özgün hareket ilkelerini savunan Cameron'un Avrupa'nın sistem adamlarına karşı "muasır medeniyet" çitasını yükselttiğinin farkına varmalı. Cameron'un konuşmasının ardından, AB Bakanı Egemen Bağış, Türkiye'yi AB içinde en iyi anlayabilen, Türkiye'nin üyeliğini en güçlü destekleyen ülkelerden birinin Britanya olduğunu söyledi.¹⁰ Peki Türkiye Britanya'nın yeni Avrupa ve yeni üyelik vizyonunu anlayıp destekleyecek mi? Türkiye kendi özgün hareket ilkesini Cameron'un "muasır Avrupa medeniyeti" ilkeleriyle, kendi hikâyesini bir kıta hikâyesiyle bağdaştırabilecek mi? Önceliği tek pazarı hayata geçirmek olan bir Avrupa Birliği'nin ihtiyaç duyduğu kuralları kendi pazarında hâkim kılacak mı? Merkezîyetçiliğe karşı hesap verebilirliği ve güçlü parlamentoyu tesis edebilecek mi? Her şeye rağmen giderek daha sıkı hale gelen bir Birlik hedefi yerine (AB Antlaşması, Başlangıç ve Madde 1), karar alma ve hizmet sunumunun vatandaşa en yakın düzeyde gerçekleşmesi anlamına gelen "yerindenlik/katmanlı yetki" ilkesinin giderek daha sık hayata geçtiği bir Birlik hedefine (AB Antlaşması, Madde 5) uyum sağlayabilecek mi? Bunlar, Cameron'un gözünden Avrupalı Türkiye için "muasır medeniyet" soruları.

⁹ Görünmez Adam Smith, Mine Kara ve N. Emrah Aydınonat (der.), İletişim: İstanbul, 2010, s. 113.

¹⁰ İlgili haber için <http://www.abhaber.com/ozel-haberler/haber/ozel-haberler/egemen-bagis-ingilterenin-destegi-bizim-icin-cok-onemli-047682> (erişim: 26.01.2013).